

BOTOND

ÖZÉPIRODALMI-ÉS-TUDOMÁNYOS-FOLYOIRAT

SZERKESZTI: BARTÓK MIKLÓS.

Merítsünk Pestalozzi lelkéből.

Irta: *Dr. FRANK ANTAL*

A „Botond” szükségleteinek megfelelő cikk keretében sem Pestalozzi teljes életrajza, sem pedagógiájának teljessége nem tárgyalható. Így e sorokban a nagy nevelő pedagógiájának csak néhány főmozzanatára szorítkozhatom. Úgy érzem, akkor, ünnepeljük meg legméltóbban Pestalozzi halálának 100-ik évfordulóját, ha Pestalozzi lelkéből azokat a mozzanatokat vetítjük ide, amelyekre korunknak legnagyobb szüksége van. Ezt az évfordulót arra kell felhasználnunk, hogy Pestalozzi végtelenül gazdag szelleméből valamit a magunk számára merítsünk. — Melyek Pestalozzi pedagógiájának ama megnyilatkozásai, amelyeket nevelésünk jobbátételére különösebben meg kellene ragadni? Ilyen nagyon sok van. A teljességre való törekvés gondolata nélkül a következőkre hívom fel a figyelmet.

Pestalozzi pedagógiájának a középpontjában a gyermek áll. Szerinte: „... minden igazán képző tanításnak magukból a gyermekekből kiindulnia”*. Vajjon ma nem a gyermeket látjuk tanításunk középpontjában? Napjainkban sok helyen — az ügy nagy kárára — nem a gyermek, hanem a tantárgy áll az iskolai munka középpontjában. Célunk a tantárgy elvégzése, nem pedig a gyermeknek a személyiség felé való vezetése. A tantárgyakra irányított eme gondolatvilágunk sokszor diszharmóniát idéz elő a gyermek és ifjú lelkében, amellyel szemben Pestalozzi az összes lelki képességek harmonikus kifejlesztését tűzi ki célul.

Pestalozzi nem csak szavak, hanem dolgozás alapján is akar nevelni. Munka útján akar munkára képesíteni. Öntevékenység révén törekszik a nevelés céljához közelebb jutni. Így a munkaiskolának egyik úttörőjét kell benne látnunk. Neuhofban a szegény gyermekeket

*) Pestalozzi válogatott pedagógiai munkatái. Fordította Zsengeri S. I. kötet 101. lap,

a szegény ember életére akarja előkészíteni. Eljárásából erőt meríthetünk napjainkban ama törekvések támogatására, amelyek nem a szavak, hanem a tettek útján — a külső világban, valamint a magunk belső világában végrehajtandó cselekvések útján — való nevelés szükségességét hirdetik.

Pestalozi elméletében a gyermeklélek irányításának középpontjába az anyát (Gertrud) állítja. Ebből jelenleg több irányban tanulhatunk. 1. Meg kell belőle értenünk, hogy nem a divat után futkározó, hanem a nemes konzervatizmust lehelő anyákban kell a jobb jövő egyik fontos előkészítőjét látnunk. Ezeknek szóljon a férfiak lovagiassága. Egyenesen a mai fiatalembereket teszem felelőssé azért, vajjon a jövő Magyarországnak lesznek-e olyan anyái, mint Pestalozi Gertrud-ja. 2. Pestalozzinak eme álláspontja egyúttal arra is figyelmeztet, hogy a nevelés jobbátétele érdekében a nők érzelmi melegéből kellene a férfiak nevelői lelkében többet átsugározni; ettől az erőtől várunk olyan hatást, amely a tisztán látott eszmények felé segít. Így vált Pestalozi elméletében Gertrud példája alapján Glülphi hadnagy nevelővé.

Pestalozi Gertrud-ja nevelői munkájával nemcsak saját családját menti meg, hanem Bonnal községnek lesz erkölcsi regenerátorává. Pestalozi az egész társadalmat akarja a nevelés révén jobbá tenni. Miután a társadalmi élet egészségesebbé tételére elsősorban etikai értékek kellene, Pestalozi szociálpedagógiai felfogása arra figyelmeztet bennünket, hogy nevelői gondolkodásunk középpontjában az erkölcsi értékek legyenek. Ha valaki azt kérdezné, hogyan valósíthatná meg legjobban a következő régi mondást: „Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk”, akkor azt mondanám, gondoskodj elsősorban az etikai kultúra továbbzármasztásáról. Erre pedig Pestalozi ama gondolata szellemében kellene törekednünk, amely szerint az erényről való beszéd előzménye legyen az erény átélése. Csak ezen az úton tartom megvalósíthatónak Pestalozi ama másik követelményét, amely szerint előbb a belsőt kell tisztává tennünk, hogy aztán a külső is tiszta lehessen.

Pestalozirol való megemlékezés során azt is szoktuk érinteni, hogy külsejét elhanyagolta. Ezzel kapcsolatban legtöbbször az jut eszembe, vajjon a mi lelkünk, a mi belsők nem elhanyagoltabb-e, mint Pestalozi külseje? A magam részéről is fontosnak tartom a rendez külst. De ez a kifogástalan külső csak lélekemelő belsőknek legyen a kifejezője, ne pedig lelki fogyatékosok takarója.

Pestalozi nemcsak elméletben hirdette a szeretetet, hanem meg is mutatta annak megvalósítása módját. A stanzi árvákkal való együttélése, azok minden szükségletéről való gondoskodása, örömeikkel és bánatukkal való teljes egybeforrása, stb., a gyermekek iránt való szeretet olyan példáját állítja élénk, amely méltán alkalmas annak az igazságnak a demonstrálására, amint azt egyik tanítványom is érezte a maga nevelői világának kialakítása során, hogy a szeretettel való nevelés nemcsak elméleti elv, hanem realizálható pedagógiai követelmény is. Szeretném, ha minden nevelő érezné Pestalozi lel-

kének ama lüktetését, amellyel elérte azt, hogy az eredetileg lelki tekintetben elhanyagolt stanzi árvái aránylag rövid ideig tartó nevelői hatása alatt hajlandók voltak az altdorfi leégett családok gyermekei befogadása végett többet dolgozni és kevesebbet enni.

Pedagógiájának egyik sarkalatos tételé abban jut kifejezésre, hogy az eltévelyedés legnagyobb mélységeiben lévő gyermekeket és ifjút is meg kell mentenünk. Erre példát is ad nekünk Pestalozzi akkor, amikor a Lénárd és Gertrúd-ban törekszik megmutatni azt az utat, amely út mentén Hummel, a bűnös körcsmáros és bíró jobb útra tért. — A szociálpolitikus is meríthet Pestalozzi gazdag szellemi tárházából akkor, amikor a földesúr és Lénárd eljárásában példát mutat arra, hogyan kell a társadalom betegeit, számkivetettjeit, veszedelmes elemeit munkaadással a közönség alkotó munkásaivá tenni.

Hogy Pestalozzi nem személyi kultuszt, hanem csak az ügyet kívánta szolgálni, kitűnik többek között akkor, amikor hattýudalában mondja, hogy nem óhajt semmit sem jobbat, mint azt, hogy amihez bárki jobban ért, mint ő, cáfolja meg az ő nézeteit; hogy ezzel is nagyobb mértékben lássa az emberiséget segítve, mint azt ő képes volt megtenni. Pestalozzi elég világosan látja a maga fogyatékoságait; készséggel elismeri egyik-másik társának olyan értékes tulajdonságát, amely öbelőle hiányzik. Pestalozzi ezzel az önismeretret-jutás és a mások érdemei elismerése kérdésében adhat nekünk erőt.

A jövő nevelői különösen sokat meríthetnek Pestalozzi olyan mondásaiból, mint amilyenek a következők: „Nem tudtam élni művem, nevelői munkám nélkül . . . Az egész világ véleményével nem törődöm, ha tanítványaim megértének”. Egyik tanítványom megállapítja, hogy Pestalozzi műveinek tanulmányozása során értette meg valójában a nevelés szó igazi tartalmát.

Pestalozzi szellemi világában a nevelés kérdése nem kisszerű, hanem a többi társadalmi munkákkal egyenrangú tényezőként jelenik meg, a közösség minden munkájával szemben fölérendelt kulturtevékenységként bontakozik ki, amelyről a társadalom egészsége, erkölcsi újjászületése függ.

A név, alak, szám, sajátos szerepet játszanak Pestalozzi pedagógiájában. Azonban ha a jelenben akarunk annak a pedagógusnak a szellemi világából minél többet meríteni, aki Iffertben az egész emberiség nevelője volt, akkor elsősorban nem az elemi pontok érdekelnek bennünket, hanem azok a megnyilatkozások, amelyekkel tanítványainak a lelkét megragadta és vitte magával az eszmények felé.

Azzal a kívánsággal zárom rövid soraimat, szeretném, ha a jelen és jövő nevelőinek tanítványai azt állapíthatnák meg tanítójukról és tanárukról, amit Pestalozzi egyik tanítványa állapított meg a mesterről: „Úgy még sohasem kereste ember szívemet, de annyira nem is nyerte még meg senki bizalmamat.”

* Pestalozzi's sämtliche Werke. Von L. W. Seyffarth. Brandenburg, XI. köt.